

Skutki wyroków Trybunału Konstytucyjnego dla prawodawcy – klasyfikacja

(zestawienie aktualne na dzień 15 września 2015 r.)

I. Uwagi wstępne

Wyroki Trybunału Konstytucyjnego stwierdzające niekonstytucyjność określonych przepisów prawnych często samodzielnie prowadzą do usunięcia stanu niekonstytucyjności z systemu prawa. Dzieje się tak np. wtedy, gdy przepis ustawy nakłada na obywateli niekonstytucyjny obowiązek. Usunięcie takiego przepisu wyrokiem Trybunału przywraca stan konstytucyjności prawa. **Wielokrotnie jednak do usunięcia stanu niekonstytucyjności prawa potrzebne jest wydanie nowych przepisów, czego Trybunał robić nie może – jest to wyłączne uprawnienie prawodawcy (zwłaszcza parlamentu).** W takich sytuacjach wymagana jest reakcja prawodawcy – to dlatego wskazuje się, że wyroki Trybunału Konstytucyjnego wywołują dla prawodawcy określone skutki (wymagają wykonania).

W ramach przyjętej w Biurze Trybunału Konstytucyjnego klasyfikacji skutków wyroków Trybunału dla prawodawcy, z wyroku może wynikać, że:

- a) **konieczne** jest, aby prawodawca wprowadził określone zmiany w prawie,
- b) **zalecane** jest, aby prawodawca wprowadził określone zmiany w prawie,
- c) **wskazane** jest, aby prawodawca wprowadził określone zmiany w prawie.

O obowiązku wykonania wyroków Trybunału Konstytucyjnego mówi się przede wszystkim w odniesieniu do tych wyroków, w wypadku których reakcja prawodawcy jest konieczna. Zalecane lub wskazane jest działanie prawodawcy w sytuacjach, które mają na celu zapewnienie dobrej jakości systemu prawa, choć nie są niezbędne do usunięcia stanu niekonstytucyjności stwierdzonego wyrokiem Trybunału.

Wyroki Trybunału Konstytucyjnego wchodzą w życie z dniem ogłoszenia ich w odpowiednim dzienniku urzędowym (np. w wypadku ustaw – w Dzienniku Ustaw), tzn. że tego dnia przepisy niekonstytucyjne tracą moc obowiązującą. Trybunał może jednak określić inny termin utraty mocy obowiązującej przez niekonstytucyjne przepisy – po to, by dać prawodawcy czas na rzetelne przygotowanie koniecznych zmian.

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego uznaje się za wykonany przez prawodawcę w momencie wejścia w życie nowych przepisów przez niego wydanych. O zaległości w wykonaniu wyroku można mówić wtedy, gdy nastąpiła już utrata mocy obowiązującej przez niekonstytucyjne przepisy, a nie weszły jeszcze w życie przepisy nowe. W wypadku przepisów, które z uwagi na rozstrzygnięcie Trybunału tracą moc obowiązującą w terminie

późniejszym niż dzień wejścia w życie wyroku, o zaległości może być mowa dopiero wtedy, gdy termin ten upływał, a mimo to prawodawca nie wydał nowych przepisów.

II. Wyroki – reakcja konieczna

Reakcja prawodawcy jest konieczna (tj. prawodawca musi wprowadzić określone zmiany w prawie, aby doprowadzić do usunięcia stanu niekonstytucyjności stwierdzonego wyrokiem Trybunału), kiedy:

- a) utrata mocy obowiązującej przez niekonstytucyjne przepisy prowadzi do powstania luki w prawie. Tę lukę może wypełnić wyłącznie prawodawca, wydając nowe przepisy,
- b) Trybunał stwierdzi w wyroku, że stan niekonstytucyjności wynika z braku odpowiednich przepisów. Nowe przepisy może wydać wyłącznie prawodawca,
- c) utrata mocy obowiązującej przez niekonstytucyjne przepisy skutkuje tym, że innych przepisów nie da się zastosować. Prawodawca musi wydać nowe przepisy, aby umożliwić stosowanie pozostałych przepisów,
- d) Trybunał stwierdzi niekonstytucyjność niektórych przepisów ustawy, o której zbadanie wniosł Prezydent przed jej podpisaniem, a jednocześnie przepisy tej ustawy nie są z nią nierozdzielnie związane. Prowadzi to do sytuacji, w której do systemu prawa może wejść ustawa bez niektórych jej przepisów. Prawodawca powinien te braki uzupełnić,
- e) Trybunał wprost wskaże w uzasadnieniu wyroku, że prawodawca musi wprowadzić określone zmiany w prawie (w celu wykonania wyroku) z przyczyn innych niż powyższe.

	Wyroki zaległe wymagające wykonania <i>(stan na 15 września 2015 r.)</i>	Wykonanie (status)	Data wejścia w życie w przypadku odroczenia
1.	Wyrok z 16 czerwca 2015 r., K 25/12 <i>prawo spółdzielcze</i>	wymaga wykonania	
2.	Wyrok z 2 czerwca 2015 r., K 1/13 <i>zakres ochrony wynikający z wolności zgromadzeń</i>	wymaga wykonania	
3.	Wyrok z 12 maja 2015 r., P 46/13 <i>brak ograniczenia czasowego co do stwierdzenia nieważności decyzji wydanej z rażącym naruszeniem prawa</i>	wymaga wykonania	
4.	Wyrok z 2 kwietnia 2015 r., P 31/12* <i>postępowanie lustracyjne a immunitet sędziowski</i>	wymaga wykonania	
5.	Wyrok z 3 marca 2015 r., K 39/13 <i>uprawnienia emerytalne funkcjonariuszy Służby Celnej</i>	wymaga wykonania	
6.	Wyrok z 5 lutego 2015 r., K 60/13 <i>członkostwo w spółdzielni mieszkaniowej</i>	wymaga wykonania	
7.	Wyrok z 18 grudnia 2014 r., K 50/13 <i>zagospodarowanie przestrzenne; miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego; rezerwacja gruntów na cele publiczne</i>	wymaga wykonania	
8.	Wyrok z 10 grudnia 2014 r., K 52/13 <i>ubój rytualny</i>	wymaga wykonania	

9.	Wyrok z 9 grudnia 2014 r., K 46/13 <i>ograniczenie możliwości przeniesienia praw i obowiązków związanych z prowadzeniem uprawy leśnej tylko do sprzedaży lub spadkobrania</i>	wymaga wykonania	
10.	Wyrok z 21 października 2014 r., K 38/13 <i>prawo do świadczenia pielęgnacyjnego</i>	wymaga wykonania	
11.	Wyrok z 27 maja 2014 r., P 51/13 <i>wysokość opłat za czynności jednostek dozoru technicznego</i>	częściowo wykonany; wykonanie wzbudzające wątpliwości	30.11.2014 r.
12.	Wyrok z 20 maja 2014 r., K 17/13 <i>imprezy masowe; odpowiedzialność karna za niezastosowanie się do polecenia wydanego na podstawie regulaminu obiektu (terenu) lub regulaminu imprezy masowej</i>	wymaga wykonania	12 miesięcy 28.05.2015
13.	Wyrok z 7 maja 2014 r., K 43/12 <i>podwyższenie wieku uprawniającego do emerytury</i>	wymaga wykonania	
14.	Wyrok z 4 marca 2014 r., K 13/11 <i>dochody jednostek samorządu terytorialnego; autostrady płatne</i>	wykonanie wzbudzające wątpliwości	18 miesięcy 19.09.2015
15.	Wyrok z 7 listopada 2013 r., K 31/12 <i>Prawo o ustroju sądów powszechnych</i>	wymaga wykonania	18 miesięcy 4.06.2015 pkt 7,8, 10 i 11
16.	Wyrok z 8 października 2013 r., SK 40/12 <i>stosowanie hipoteki przymusowej podczas kontroli podatkowej</i>	wymaga wykonania	
17.	Wyrok z 18 lipca 2013 r., SK 18/09 <i>zasady opodatkowania dochodu niezgłoszonego przez podatnika</i>	wymaga wykonania	18 miesięcy 27.02.2015 (pkt 3)
18.	Wyrok z 3 lipca 2013 r., P 49/11 <i>odpowiedzialność Skarbu Państwa za szkody wyrządzone przez bobry</i>	wymaga wykonania	
19.	Wyrok z 27 czerwca 2013 r., K 36/12 <i>zasady rozliczania wkładu mieszkaniowego</i>	wymaga wykonania	
20.	Wyrok z 2 lipca 2012 r., P 35/10 <i>uzależnienie obliczania podstawy wymiaru świadczenia emerytalnego od kryterium w postaci zatrudnienia w kraju, przed podjęciem pracy za granicą</i>	wymaga wykonania	
21.	Wyrok z 14 lutego 2012 r., P 17/10 <i>zasady zawierania umów przeniesienia własności lokalu spółdzielczego</i>	wymaga wykonania	12 miesięcy 22.02.2013
22.	Wyrok z 13 czerwca 2011 r., SK 41/09 <i>pozbawienie odszkodowania byłych właścicieli nieruchomości warszawskich</i>	wymaga wykonania	
23.	Wyrok z 26 października 2010 r., K 58/07* <i>zasady finansowania z budżetu państwa składek na ubezpieczenie zdrowotne rolników</i>	częściowo wykonany; wykonanie wzbudzające wątpliwości	15 miesięcy 3.02.2012
24.	Wyrok z 15 lipca 2009 r., K 64/07 <i>spółdzielnie mieszkaniowe</i>	wymaga wykonania	
25.	Wyrok z 23 czerwca 2009 r., K 54/07* <i>granice własności CBA</i>	wykonanie wzbudzające wątpliwości	12 miesięcy 2.07.2010 (pkt 1, 2, 7, 8, 11 i 13)

26.	Wyrok z 17 grudnia 2008 r., P 16/08* <i>spółdzielnie mieszkaniowe</i>	częściowo wykonany	12 miesięcy 30.12.2009 (pkt 1-4)
27.	Wyrok z 27 czerwca 2008 r., K 51/07 <i>reorganizacja wojskowych służb specjalnych</i>	wymaga wykonania	
28.	Wyrok z 11 maja 2007 r., K 2/07 <i>lustracja</i>	częściowo wykonany	
29.	Wyrok z 20 kwietnia 2005 r., K 42/02 <i>spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu</i>	częściowo wykonany	
30.	Wyrok z 3 czerwca 1998 r., K 34/97 <i>Fundusz Wczasów Pracowniczych</i>	wymaga wykonania	

III. Wyroki – reakcja zalecana

Reakcja prawodawcy jest zalecana (tj. zaleca się, aby prawodawca wprowadził określone zmiany w prawie), kiedy wyrok Trybunału usuwa samodzielnie stan niekonstytucyjności, jednak dla zapewnienia jasności prawa prawodawca powinien wprowadzić określone zmiany. Chodzi w szczególności o sytuacje, gdy:

- a) Trybunał stwierdzi konstytucyjność lub niekonstytucyjność przepisu w określonym jego rozumieniu. Wówczas wprowadzenie przez prawodawcę zmian w prawie jest zalecane po to, by treść przepisów odzwierciedlała wyrok Trybunału, a tym samym wykluczała ich niekonstytucyjne rozumienie,
- b) Trybunał stwierdzi niekonstytucyjność przepisu w określonym zakresie. Czasem do usunięcia stanu niekonstytucyjności nie trzeba orzekać o „całym” przepisie, ale tylko o jego określonym zakresie. Wówczas wprowadzenie przez prawodawcę zmian w prawie jest zalecane po to, by treść przepisów odzwierciedlała wyrok Trybunału, a tym samym wykluczyła ich niekonstytucyjny zakres.

	Wyroki zaległe, wobec których działanie prawodawcy jest zalecane <i>(stan na 15 września 2015 r.)</i>	Uwagi
1.	Wyrok z 23 czerwca 2015 r., SK 32/14 <i>odszkodowanie w ramach ochrony majątkowych praw autorskich</i>	
2.	Wyrok z 17 marca 2015 r., K 31/13 <i>kary pieniężne za naruszenie przepisów o rybołówstwie</i>	
3.	Wyrok z 10 marca 2015 r., K 29/13 <i>przekształcenie prawa użytkowania wieczystego w prawo własności nieruchomości gminnych</i>	
4.	Wyrok z 12 lutego 2015 r., SK 14/12 <i>zwolnienie z podatku akcyzowego</i>	
5.	Wyrok z 18 grudnia 2014 r., K 33/13 <i>system informacji w ochronie zdrowia</i>	
6.	Wyrok z 30 września 2014 r., U 4/13 <i>wysokość grzywien za wykroczenia</i>	
7.	Wyrok z 25 września 2014 r., K 49/12 <i>interpretacje podatkowe</i>	
8.	Wyrok z 27 maja 2014 r., U 12/13 <i>zasady podwyższania emerytur funkcjonariuszy</i>	

9.	Wyrok z 13 maja 2014 r., SK 61/13 <i>uprawnienie małżonki rozwiedzionej do uzyskania renty rodzinnej po śmierci męża</i>	
10.	Wyrok z 18 lutego 2014 r., K 29/12 <i>koncesja na rozpowszechnianie programów telewizyjnych</i>	
11.	Wyrok z 23 stycznia 2014 r., K 51/12 <i>pozbawienie osób niepełnosprawnych możliwości sprawowania funkcji wójta, burmistrza, prezydenta miasta</i>	
12.	Wyrok z 26 listopada 2013 r., P 33/12 <i>zaprzeczenie ojcostwa</i>	
13.	Wyrok z 13 marca 2013 r., K 25/10 <i>zaskarżalność orzeczeń Komisji Regulacyjnej</i>	
14.	Wyrok z 27 września 2012 r., SK 4/11 <i>zasady wnoszenia skargi o stwierdzenie zgodności z prawem prawomocnego orzeczenia</i>	
15.	Wyrok z 18 lipca 2012 r., K 14/12 <i>wyłączenie możliwości odwołania się od niektórych postanowień PKW</i>	
16.	Wyrok z 5 czerwca 2012 r., K 18/09* <i>termin dla Prezydenta RP na powołanie sędziego</i>	
17.	Wyrok z 20 lipca 2011 r., K 9/11 <i>Kodeks wyborczy</i>	Częściowo wykonany
18.	Wyrok z 19 lipca 2011 r., K 11/10 <i>symbole totalitaryzmu</i>	
19.	Wyrok z 19 kwietnia 2011 r., K 19/08* <i>sankcja za złożenie niezgodnego z prawdą oświadczenia lustracyjnego</i>	
20.	Wyrok z 27 października 2010 r., K 10/08 <i>uchylenie immunitetu sędziom, którzy orzekali kary na podstawie działających wstecz przepisów dekretu o stanie wojennym</i>	
21.	Wyrok z 24 lutego 2010 r., K 6/09 <i>zasady naliczania wysokości emerytur funkcjonariuszy SB oraz członków WRON</i>	
22.	Wyrok z 9 lipca 2009 r., K 31/08* <i>prawo do obrony w postępowaniu dyscyplinarnym</i>	Częściowo wykonany
23.	Wyrok z 15 stycznia 2009 r., K 45/07 <i>nadzór Ministra Sprawiedliwości nad działalnością administracyjną sądów powszechnych</i>	Częściowo wykonany
24.	Wyrok z 2 grudnia 2008 r., K 37/07* <i>odpowiedzialność kontraktowa przewoźnika</i>	
25.	Wyrok z 29 kwietnia 2008 r., SK 11/07 <i>uiszczanie opłat sądowych w sprawach cywilnych</i>	
26.	Wyrok z 23 kwietnia 2008 r., SK 16/07* <i>zasady etyki lekarskiej</i>	
27.	Wyrok z 5 września 2006 r., K 51/05 <i>spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu</i>	Częściowo wykonany
28.	Wyrok z 18 listopada 2003 r., P 6/03* <i>określenie podmiotów represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego</i>	
29.	Wyrok z 8 listopada 2001 r., P 6/01 <i>zasady kierowania na obowiązkowe leczenie odwykowe</i>	
30.	Wyrok z 10 lipca 2000 r., SK 12/99* <i>zakres pojęcia „sprawa cywilna” w k.p.c.</i>	

IV. Wyroki – reakcja wskazana

Reakcja prawodawcy jest wskazana (czyli wskazane jest, aby wprowadził on określone zmiany w prawie), kiedy Trybunał – jako strażnik jakości systemu prawa – przy okazji rozpatrywania problemu konstytucyjnego dostrzeże inne uchybienia wymagające działania prawodawcy, w szczególności mankamenty legislacyjne przepisów. Dotyczy to przede wszystkim sytuacji, w których Trybunał:

- a) wprost **wskaże w uzasadnieniu** wyroku potrzebę podjęcia określonych działań przez prawodawcę,
- b) wprost **wskaże w uzasadnieniu** wyroku, jak – z punktu widzenia Konstytucji – należałoby optymalnie uregulować daną instytucję prawną,
- c) stwierdzi niekonstytucyjność przepisów i **wskaże na istnienie w prawie przepisów niezaskarżonych** o tożsamej – niekonstytucyjnej – treści (Trybunał nie może orzekać o przepisach niezaskarżonych).

	Wyroki zaległe, wobec których działanie prawodawcy jest wskazane <i>(stan na 15 września 2015 r.)</i>	Uwagi
1.	Wyrok z 9 kwietnia 2015 r., K 14/13 <i>dostęp do dokumentów wytwarzanych przez audytora w trakcie prowadzenia audytu</i>	
2.	Wyrok z 10 lutego 2015 r., P 10/11 <i>możliwość amortyzacji prawa użytkowania udziału w nieruchomości</i>	
3.	Wyrok z 4 listopada 2014 r., SK 55/13 <i>posiadaniem i uprawa marihuany</i>	
4.	Wyrok z 28 lipca 2014 r., K 16/12 <i>penalizacja zachowania podróżnego, który w czasie kontroli biletów nie pozostał w miejscu przeprowadzenia kontroli do czasu przybycia Policji lub innych organów porządkowych</i>	
5.	Wyrok z 22 lipca 2014 r., K 25/13 <i>przetwarzanie danych osobowych potencjalnych dawców szpiku</i>	
6.	Wyrok z 21 lipca 2014 r., K 36/13 <i>odpowiedzialność Skarbu Państwa za szkody wyrządzone przez żubry, wilki, rysie i niedźwiedzie</i>	
7.	Wyrok z 24 kwietnia 2014 r., SK 56/12 <i>odszkodowanie z tytułu wadliwej decyzji administracyjnej</i>	
8.	Wyrok z 15 kwietnia 2014 r., SK 12/13 <i>wysokość opłaty od skargi na orzeczenie Krajowej Izby Odwoławczej w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego</i>	
9.	Wyrok z 14 kwietnia 2014 r., U 8/13 <i>zasady i tryb wyboru kandydatów na członków rad nadzorczych spółek Skarbu Państwa</i>	
10.	Wyrok z 7 maja 2013 r., SK 11/11 <i>maksymalny czas pracy sędziów</i>	
11.	Wyrok z 13 grudnia 2012 r., P 12/11 <i>zwrot wywłaszczonej nieruchomości</i>	
12.	Wyrok z 23 października 2012 r., U 1/10 <i>obowiązek prowadzenia przez samorząd województwa ewidencji niepublicznych placówek doskonalenia nauczycieli</i>	

13.	Wyrok z 27 lipca 2012 r., P 8/12 <i>koszty procesu w postępowaniu w sprawie wyodrębniania lokali w sytuacji bezczynności spółdzielni</i>	
14.	Wyrok z 12 lipca 2012 r., P 24/10 <i>umarzanie należności z tytułu składek ubezpieczeniowych</i>	
15.	Wyrok z 19 czerwca 2012 r., P 41/10 <i>przedawnienie zobowiązania podatkowego powstałego z tytułu zawarcia umowy pożyczki</i>	
16.	Wyrok z 13 września 2011 r., P 33/09 <i>podatek od nieruchomości służących do wydobywania kopalni</i>	
17.	Wyrok z 21 lipca 2011 r., K 23/08 <i>wskaźniki zmian cen nieruchomości</i>	
18.	Wyrok z 13 czerwca 2011 r., SK 41/09 <i>pozbawienie odszkodowania byłych właścicieli nieruchomości warszawskich</i>	
19.	Wyrok z 12 kwietnia 2011 r., SK 62/08 <i>zróżnicowanie opodatkowania w zależności od posiadania rodziny na utrzymaniu</i>	
20.	Wyrok z 7 grudnia 2010 r., P 11/09 <i>zasady odczytywania na rozprawie głównej protokołów przesłuchań świadków i oskarżonych</i>	
21.	Wyrok z 16 marca 2010 r., K 24/08 <i>mechanizm poboru i egzekucji opłaty abonamentowej</i>	
22.	Wyrok z 14 grudnia 2009 r., K 55/07 <i>zasady finansowania szkolnictwa wyznaniowego</i>	
23.	Wyrok z 15 października 2009 r., K 26/08* <i>zasady nadawania dokumentom klauzuli tajności</i>	
24.	Wyrok z 15 września 2009 r., P 33/07* <i>możliwość dochodzenia przez byłych właścicieli odszkodowania za nieruchomości wywłaszczone pod drogi publiczne</i>	
25.	Wyrok z 7 lipca 2009 r., K 13/08* <i>kary pieniężne za naruszenie przepisów o rybołówstwie</i>	
26.	Wyrok z 7 kwietnia 2009 r., P 53/08* <i>zasady zwrotu przez funkcjonariusza celnego równowartości umundurowania</i>	Częściowo wykonany
27.	Wyrok z 27 października 2008 r., U 4/08* <i>podmioty uprawnione do otrzymywania równoważnika pieniężnego za brak lokalu mieszkalnego</i>	
28.	Wyrok z 10 lipca 2008 r., P 15/08 <i>zgromadzenia spontaniczne</i>	
29.	Wyrok z 10 grudnia 2007 r., P 43/07* <i>zastosowanie sankcji do stanów faktycznych zaszłych w czasie, kiedy obowiązywała poprzednia ustawa</i>	
30.	Wyrok z 27 listopada 2007 r., SK 18/05* <i>ograniczenie zakresu roszczeń majątkowych w przypadku bezpodstawnego rozwiązania umowy o pracę</i>	
31.	Wyrok z 8 listopada 2006 r., K 30/06* <i>zasady dostępu do zawodu radcy prawnego</i>	Częściowo wykonany
32.	Wyrok z 23 października 2007 r., P 10/07* <i>wcześniejsze emerytury mężczyzn</i>	Częściowo wykonany
33.	Wyrok z 24 kwietnia 2007 r., SK 49/05* <i>obligacje skarbowe</i>	

34.	Wyrok z 9 maja 2006 r., P 4/05 <i>ustalenie wysokości dodatku mieszkaniowego</i>	
35.	Wyrok z 19 kwietnia 2006 r., K 6/06* <i>zasady dostępu do zawodu adwokata</i>	Częściowo wykonany
36.	Wyrok z 4 kwietnia 2006 r., K 11/04* <i>kolejność egzekucji należności za pracę</i>	
37.	Wyrok z 12 grudnia 2005 r., K 32/04* <i>inwigilacja policyjna</i>	Częściowo wykonany
38.	Wyrok z 26 stycznia 2005 r., P 10/04 <i>bankowy tytuł egzekucyjny</i>	
39.	Wyrok z 29 listopada 2004 r., K 7/04* <i>równoważnik pieniężny dla policjantów</i>	
40.	Wyrok z 8 listopada 2004 r., K 38/03 <i>procedura pozbawienia immunitetu posła i senatora</i>	
41.	Wyrok z 21 lipca 2004 r., K 16/03* <i>uwzględnienie dodatku i zasiłku pielęgnacyjnego przy ustalaniu prawa do dodatku mieszkaniowego</i>	
42.	Wyrok z 30 marca 2004 r., K 32/03 <i>spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu a członkostwo w spółdzielni mieszkaniowej</i>	
43.	Wyrok z 26 listopada 2003 r., SK 22/02* <i>sankcje karne za świadczenie pomocy prawnej przez osoby niebędące adwokatami lub radcami prawnymi</i>	
44.	Wyrok z 12 listopada 2002 r., SK 40/01* <i>dane ujawniane w aktach stanu cywilnego</i>	

* Wyrok uznany przez Rządowe Centrum Legislacji lub Senat za niewymagający podjęcia działań (lub dalszych działań) prawodawczych.